De Levende Natuur

TIJDSCHRIFT VOOR NATUURBEHOUD EN NATUURBEHEER
opgericht in maart 1896

De Levende Natuur informeert over onderzoek, beheer en beleving van de natuur in Nederland en België. De artikelen zijn vooral gebaseerd op eigen onderzoek, observatie en ervaring van de auteurs.
Het magazine wordt uitgegeven door stichting De Levende Natuur in samenwerking met uitgeverij Virtùmedia.

Tarieven (6 nummers per jaar)
Tarieven (6 nummers per jaar) € 60,- per jaar voor instellingen en bedrijven, € 38,- per jaar voor particulieren; € 13,50 per jaar voor studenten en promovendi; € 13,- proefabonnement (3 nummers), los nummer € 9,- (regulier nummer), themanummer € 15,-. Genoemde prijzen gelden voor abonnees in Nederland en België die betalen via incasso of een factuur ontvangen via e-mail. Voor abonnementen buiten Nederland en België en voor abonnees die een papieren factuur willen ontvangen, gelden andere tarieven. Een abonnement heeft een looptijd van 12 maanden en kan bij elk nummer ingaan. Abonnementen worden automatisch verlengd. U kunt uw abonnement op elk moment opzeggen, maar er geldt wel een opzegtermijn van tenminste 2 maanden.

Abonnementenadministratie
Virtùmedia, Huis ter Heideweg 13, 3705 MA Zeist,
administratie@delevendenatuur.nl
Voor een abonnement ga naar www.delevendenatuur/abonnementen.php of mail naar
administratie@delevendenatuur.nl
Losse nummers zijn te verkrijgen via
www.delevendenatuur/nabestellen.php

Overname artikelen alleen met bronvermelding en uitsluitend na toestemming van de auteurs en de redactie

Richtlijnen voor auteurs: www.delevendenatuur.nl
Advertenties: advertenties@delevendenatuur.nl

Bestuur stichting De Levende Natuur
Karin Albers, voorzitter
Marjolein van Os, secretaris
Matthijs Courbois, penningmeester
Anton van Haperen, Rik Huiskes, Erik Jongejan, Theo Verstrael

Hoofdredacteur
Rik Nijland

Redactiesecretaris
Melchior van Tweel
redactie@delevendenatuur.nl
Kadeneterkamp 44, 8014 CA Zwolle

Redactie
Maaike de Graaf, Jos Hooijmeijer, Piet van der Reest, Piet Schipper, Wouter van Steenis, Jan van Uytvanck, Philippine Vergeer.

Eindredactie
Mischa Brendel, Virtùmedia

Vormgeving
Marije van der Linde, Twin Media

Druk
Veldhuis Media

Papier
ISSN 0024-1520

RECYCLED
Papier gemaakt van gerecycled materiaal
FSC® C092667
FSC www.fsc.org

Foto omslag:
Grauwe klauwier
(Foto: Brand Timmer)

www.delevendenatuur.nl

44 **Column: Weerloze natuur?**
Noelle Aarts

45 **Nieuws: Achteruitgang van sommige soorten zweefvliegen bedraagt 80 procent**
Rob Buiter
In 2017 bleek uit onderzoek in Duitse natuurgebieden dat de massa aan vliegende insecten in 25 jaar tijd met 75 % was afgenomen. Vervolgonderzoek toont aan dat de achteruitgang van verschillende soorten zweefvliegen zelfs 80 % bedraagt. “Het bredere probleem van de biodiversiteit wordt nu écht duidelijk.”

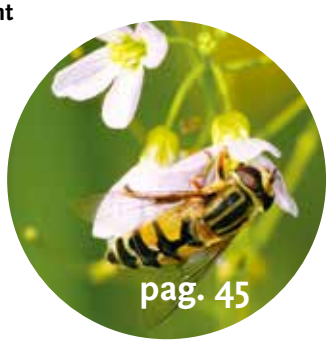

46 **Visie: Levend moerasveen in Nederland**
Esther Blom, Ykelien Damstra, Jeroen Helmer, Jasper Hugtenburg, Leo Linnartz & Jos Rademakers
Was tot in de middeleeuwen moerasveen in Nederland nog gemeengoed, nu is dit landschapstype de grote onbekende in het natuurbeleid. Het is tijd om moerasveen, dat CO_2 opslaat, beheerarm is en een geschikt habitat voor vele soorten vormt, terug te brengen in het Nederlandse landschap.

50 **Column: Wegjagen is geen optie**
Jeroen de Koe

51 **De aard van het beestje zegt meer**
Esther Beukhof, Karen van de Wolfshaar, Ingrid Tulp & Ulrika Beier
Hoe erg is het als een soort uit een ecosysteem verdwijnt? En als nieuwkomers zich vestigen, wat zijn dan de gevolgen voor het ecosysteem? Met voorbeelden uit de Noordzee wordt geïllustreerd hoe soortkenmerken extra handvatten leveren voor natuurbeleid.

56 **Hazelworm vaker slachtoffer van fietsers**
Rob G. Bijlsma
Op landgoed Berkenheuvel in Drenthe is de hazelworm een algemene soort. De vluchtafstand van bijna nul meter van deze hagedis maakt hem in potentie een gemakkelijk slachtoffer van fietsers. Een dertigjarige studie wijst uit of dat ook werkelijk het geval is.

62 **Belang van akkerranden voor insecten- en zaadetende vogels in het najaar**

Cornelis Fokker & Raymond Klaassen
Gedurende de broedtijd zijn akkerranden voor veel soorten vogels een belangrijk voedsel- en broedgebied. Over de waarde van akkerranden voor vogels buiten de broedtijd is echter minder bekend. Een onderzoek in de Zegenpolder bij Rotterdam biedt meer inzicht.

66 **Schot in de roos voor de grauwe klauwier**
Stef Waasdorp, Arnold van den Burg, Brand Timmer & Niels Gilissen
Na jaren van achteruitgang neemt de grauwe klauwier weer toe als broedvogel in Nederland. Het Artillerie Schietkamp Oldebroek speelt daarin een belangrijke rol; hier huist een belangrijke bronpopulatie voor andere populaties van de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug. Hoe is dat zo gekomen?

72 **Boeken**

75 **LandschappenNL**
Samengesteld en gefinancierd door de twaalf provinciale Landschappen. Deze keer berichten van Landschap Overijssel en It Fryske Gea.

Accent

Dode jonge wouw op de Veluwe

Boswachter Clara Wilken van Geldersch Landschap & Kasteelen kreeg te maken met verstoring van een nest van de rode wouw.

"Vorig jaar hadden we twee broedgevallen van de rode wouw in onze gebieden. Van één nest is het jong uitgevlogen, maar het andere jong, op de zuidwest-Veluwe, is doodgegaan. Niet door predatie, maar vermoedelijk door te veel menselijke activiteit in de buurt van de nestboom. Rode wouwen zijn daar erg gevoelig voor. Waarschijnlijk zijn de oudervogels gestopt met voeren.
"Er zal nog sectie worden gedaan in Wageningen, maar tot nu toe wijst alles in de richting van verstoring door vogelfotografen die een mooi plaatje wilden schieten. Tijdens het ringen van het jong zagen de leden van de projectgroep rode wouw een fotograaf in een camouflagetentje op minder dan 30 meter van het nest. Iets verderop stuitten ze op een houten hutje dat waarschijnlijk door meerdere fotografen en filmers is gebruikt. Ook heeft er een keer een drone boven het nest gevlogen. Toen we ter plaatse waren, was die natuurlijk gevlogen.
"Op zich hadden de rode wouwen best een rustige plek uitgekozen, een grove den midden in een bosvak. Op Waarneming.nl wordt de broedplaats van zo'n bijzondere soort geblurd, maar kennelijk hebben vogelkenners enthousiast over hun bijzondere vondst verteld, waardoor te veel mensen weet kregen van het broedgeval. Natuurlijk hebben we geprobeerd om het toezicht op te voeren, maar dat kan niet 24 uur per dag met de beperkte BOA-capaciteit die we hebben. Bovendien kleeft daar een dilemma aan: wij moeten ook zelf niet constant rond die boom lopen.
"We zijn nu aan het nadenken hoe we, als de rode wouw terugkeert, herhaling kunnen voorkomen. Kennelijk kunnen sommige mensen zich moeilijk inhouden. Moeten we een deel van het gebied afsluiten? Of toch meer toezicht houden? Het mooiste zou zijn als natuurfotografen, de goede niet te na gesproken, zich beter realiseren wat ze kunnen aanrichten en zich houden aan de regels. Dit was natuurlijk doodzonde."

In één van de volgende nummers:

Nectarindex bepaalt de waarde van bermvegetaties • Verandering van stuifzanden door successie en beheer • Special over herstel en beheer van trilvenen • Themanummer exotische rivierkreeften